

KARBON VERGİSİ

Yrd.Doç.Dr. G. Kürşat Yerlikaya*

I. GİRİŞ

Bugün modern dünyanın en önemli sorunlarından birisini belki de başlıcasını ekolojik düzenin bozulması oluşturmaktadır. Bozulan toprak yapısı, küresel ısınma, kirlenen su ve hava, yaban hayatın yok olmaya başlaması ve bazı bitki ve hayvan türlerinin sonsuza dek ortadan kalkması, petrol, maden ve orman gibi yer altı ve yer üstü tabii kaynakların hızla tükenmeye başlaması, buna ilaveten hızla artan dünya nüfusu ve dünyanın gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler şeklinde ekonomik yapı anlamında iki kutba bölünmesi modern dünyanın karşı karşıya kaldığı bir kabus olarak görünmektedir. Dünyanın ekolojik düzenindeki bu bozulma, aslında insanlık tarihinin bu güne dek her anlamda karşı karşıya kaldığı en büyük tehdit olarak kendini takdim ettirmektedir. Bu öyle bir tehdit ki çok geçmeden global çapta ciddi önlemler alınmadığı takdirde mavi dünyamızı kararacak ve tüm doğal hayat ve uygarlıklar müktesebatı da yok olacaktır.

Dünyamızın ekolojik düzeninin bozulmasının sebepleri nelerdir diye baktığımızda bunun en hazırda bulunan cevabı günümüzde cari bulunan ve dünya genelinde kabul edilen ekonomik sistem olarak gösterilmektedir. Piyasa ekonomisi ekseninde gelişen dünya ekonomileri doğal hayatın sınırlarını zorlar duruma gelmekle ekolojik döngünün kesintisine neden olmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Zira günümüzde Batı ekonomileri gibi gelişmiş ekonomilerin yanı sıra azgelişmiş ya da gelişmekte olan ekonomilerinde kaynak kullanımı talebinde olan artış doğal kaynaklara ve doğal hayata olan yüklenmeyi artırmaktadır. Nitekim 1998 yılı verilerine göre dünya genelinde toplam kullanılan enerji miktarı 13.6 milyar ton kömüre eş değer düzeye ulaşmış bulunmaktadır¹. Ve yine araştırmalara göre atmosferde tutulu bulu-

---

* Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Maliye Öğretim Üyesi.

¹ V.V. Klimenko / O.V. Mikushina / A.G. Tereshin, "Do we really need a carbon tax?", Applied Energy 64 (1999), s.1, (www.elsevier.com/locate/apenergy).

nan CO2 miktarının 800 milyar ton civarında olduğu belirtilmektedir². Gelişmiş Batı ekonomilerinde bir diğer paradoks ta bu ekolojik koşullar altında sahip oldukları ekonomik gelişmişlik düzeyinin sürdürülebilirliğidir (*sustainable development*). Bu husus doğal kaynakların kullanımında fazla istismara neden olabildiği gibi aynı zamanda rekabetçi bir ekonomi paradigmasında bu durum mecburiyet şekline bürünmektedir.

Sorun tam olarak mevcut ve cari ekonomi paradigması ile doğa arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Mevcut ekonomi paradigması olan piyasa ekonomisi, doğaya yada ekolojik düzene hayati olarak bağlı olduğunu ve bu yüzden doğayı birinci derecede ciddiye alması gerektiğini kabul etmesi gerekmektedir. Aslında mevcut ekonomi paradigmasından bunu ummak biraz iyimserlik olabilir. Zira bu kamusal organizasyonları gerektirecek kadar önemli bir beklentidir. Diğer taraftan sürdürülmesi ve devan ettirilmesi gereken bir ekonomik hayat vardır ve bu gerek makro planda ekonomik yapının ve gerekse mikro planda şirketlerin yada her türlü piyasa stüjelerinin işleyiş biçimiyle alakalıdır. Sorunun çözümü ekonomi paradigmasının doğaya egemen olma ve ondan sınırsızca faydalanması değil doğayla barışık ve ekolojik düzene hürmetkar ve bağlı bir ekonomi paradigmasının oluşturulmasıdır. Bu anlayış içerisinde *Deckstein*, ekolojiyi “dördüncü endüstriyel devrim” olarak kabul etmekte ve “tabiatın idaresi” kavramına ve “ekolojinin uzun dönemli bir ekonomi³” olduğu anlayışına yer vermektedir⁴. *Menzel* de aynı paralelde ekolojik düzeni dikkate almanın endüstriyel toplumun yapısal dönüşümünün temel verilerinden biri olarak nitelendirmektedir⁵. Aslında ekoloji ile ekonomi arasında temel ilişki açısından bakıldığında bir çatışmanın olmaması gerektiği ve aslında karşılıklı bağımlılığın olduğu gerçeğinin kabul edilmesi ekonomi açısından önem arz etmektedir⁶.

² John R. Rustus / Susan R. Fletcher, “Global Climate Change”, CRS Issue Brief for Congress, The Library of Congress, Order Code IB89005 (Updated March 27, 2002), s.5.

³ Long-Term Economy

⁴ Dagmar Deckstein, *Ecology-the Fourth Industrial Revolution?*, Environmental Protection As An Element Of Order Policy, Konrad-Adenauer Stiftung e.V., Sankt Augustin, ISBN 3-931575-20-9, Printed in Germany by Druckerei Franz Paffenholz GmbH, D-53332 Bornheim, 1996, s.35, 40.

⁵ Ulrich Menzel, “The Structural Transformation of Industrial Society and the Dematerialisation of the Economy”, Environmental Protection As An Element Of Order Policy, Konrad Adenauer Stiftung, s.53.

⁶ Bernd Dittman, “The Web of Tension Between Economy and Ecology”, Environmental Protection As An Element of Order Policy, Konrad-Adenauer Stiftung, s.43.

Diğer taraftan ekolojik düzen bilinci yeni hukuk ve diplomasi anlayışlarının oluşmasına da imkan vermiştir. Bu bağlamda piyasa ekonomisi ekseninde gelişmiş olan mevcut ekonomi paradigmasının doğal kaynakları hızla tüketmesi, bu esnada suyun, havanın, toprağın ve diğer doğal kurumların kirlenmesi ve küresel ısınma (global warming) insanoğlunun günümüzde savunulan yeni bir hak konseptine sahip olmasını gerektirdi ki bu da *Çevre Hakkı*⁷. Aslında çevre hakkı sadece hukukun kamusal özgürlüklerle alakalı bir hukuk branşı olmaktan ziyade dünya genelinde “çevrenin korunması” konseptinde gelişen yeni bir düzen anlayışının yada politikasının bir elementidir⁸. Diğer taraftan çevre hakkı, barış, gelişme ve insanlığın ortak mal varlığına saygı gibi *dayanışma haklarına* mensup haklardandır⁹. Nitekim bu hakların korunması amacıyla 1982 yılında BM İnsan Hakları Uluslararası Foundation’u tarafından “Dayanışma Haklarına İlişkin Uluslararası Üçüncü Pakt Öntasarısı” hazırlanmıştır¹⁰. Daha sonra Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı (Çevre Dünya Zirvesi) 3 ve 5 Haziran 1992 tarihlerinde Rio De Jenerio’da gerçekleştirildi ancak üzerinde ittifakla uzlaşılan bir metin elde edilemedi¹¹. Oysa Rio Zirvesi gelişmiş ülkelere çevrenin korunması için daha fazla pay ödemeyi ve o ölçüde sorumluluklar yüklemeyi öngörüyordu¹². Bundan sadece üç hafta sonra Dünya Ekonomik Zirvesi (UNCED), *sürdürülebilir gelişme ve dünya genelinde eşitlik, biyolojik farklılık ve iklim* olmak üzere üç önemli hususta duyuruda bulunmuştur¹³. Diğer taraftan çevrenin korunması ya da ekolojik döngü ve dengenin korunması çalışmaları hız kesmemiş ve dünya ülkeleri 1997 yılında Birleşmiş Milletler organizasyonu altında Kyoto’da toplanarak bir protokol imzalamışlardır¹⁴. Ancak Kyoto

7 İbrahim Kaboğlu, *Çevre Hakkı*, 3.Baskı, İMGE Kitabevi, 1996, İstanbul, s.9; Şeref Ertaş, *Çevre Hukuku*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları NO:78, İzmir, 1997, s.26vd.

8 Josef Thesing / Wilhelm Hofmeister (by Edited), *Environmental Protection As An Element of Order Policy*, Konrad-Adenauer Stiftung, s.7.

9 Burhan Kuzu, *Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı*, Faktörlere Matbaası, İstanbul, 1997, s.33-34; Kaboğlu, s.11.

10 Kaboğlu, s.11.

11 Kuzu, s.5.

12 Ernst Ulrich von Weizsacker, “Global Crisis. The Crisis of Conventional Development Models and New Models of Wealth”, *Environmental Protection As An Element Of Order Policy*, Konrad-Adenauer Stiftung, s.12.

13 Von Weizsacker, s.13.

14 KYOTO PROTOCOL TO THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE, (<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.html>), Tarih:03.01.2003.

Protokolünden daha önce 9 Mayıs 1992’de New York’ta Birleşmiş Milletlerin tertiplelediği ve “*United Nations Framework Convention on Climate*” adındaki bu sözleşme kabul görmüş ve aynı zamanda Kyoto Protokolünün de dayanaklarından biri olmuştur (KP, m.1). Yine Kyoto Protokolünün dayandığı bir diğer uluslararası hukuki metinde 16 Eylül 1987’de Montreal de kabul edilen ve ozon tabakasının kalınlığı ile ilgili imzalanan *Montreal Protocol*’udur(KP¹⁵, m.1/4). Kyoto Protokolü genel anlamda iki hedef belirlemektedir: Sürdürülebilir gelişme (sustainable development) ve bununla paralel olarak doğayla ilgili her türlü koruyucu önlemin alınması (KP, m.2). Gelişmiş ve gelişmekte olan devletler tarafından kabul edilen Kyoto Protokolü doğa ile ilgili en başta gelen sorunu küresel ısınmaya neden olan başlıca altı gazın miktarını azaltmaya yönelik tedbirler almak oluşturmaktadır¹⁶. Bu bağlamda Kyoto Protokolü gelişmiş ülkelere “green-houses gases¹⁷” hacmini azaltıcı önlemleri almasını zorunlu kılmakta ve gelişmekte olan ülkeler lehine bir tazminat transferini de öngörmektedir¹⁸. Diğer taraftan Kyoto Protokolü, her ulusun kendi özel koşullarında kendi politikalarını ve araçlarını geliştirmesini ve ilgili tedbirleri almasını ve ulusal ekonominin ilgili sektörlerinde enerji yeterliliğinin artırılmasını gerekli görmektedir. Bunun dışında dünya genelinde Montreal Protokolüyle kontrol altına alınamayan green-houses gazlarını¹⁹ kontrol altına almak ve ağaçlandırma faaliyetlerine başlamayı, iklim değişikliklerine uygun sürdürülebilir tarım formları geliştirmek (ki bunu ekolojik tarım olarak ta tanırsınız), yeni ve yenilenebilir enerji formları bulmak ve karbondioksit miktarını sabit tutan doğaya uygun teknolojilerin geliştirilmesi gibi kurallar getirildi. Kyoto Protokolü ile belirlenen bu kurallar 16-27 Haziran 2001 tarihinde Bonn’da toplanan BM’nin 180 üye ülkesi tarafından (*Bonn Agreement to the Kyoto Protocol*) kabul edilmiştir²⁰. Böylece Boon Agreement ile hem Kyoto Protokolü onaylanmış ve hem de

---

15 Kyoto Protokolü.

16 *The Kyoto Protocol And Emission Trading Techniques*, Greenery, Greenery Carbon Partners, Ref:20-047, (www.greenery.com/knowledge_centre/downloads/kyoto.pdf), (03.01.2003), s.1.

17 GHG

18 Mustafa Babiker/John M. Reilly/D.Jacoby, “*The Kyoto Protocol and Developing Countries*, *Energy Policy*, 2000, 28(8), s.525-536 (www.elsevier.com/locate/enpoli) , (Örneğin OECD ülkeleri 2010 yılına doğru gelişmekte olan ülkelere 25 milyar Dollars tazminat ödemeyi planlıyor).

19 Sera Gazları

20 **Governments adopt Bonn agreement on Kyoto Protocol Rules**, UNITED NATIONS, FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE-Secretariat, Pres Release, http://unfccc.int/capb_2/-11k, (9 Ocak 2003).

yürürlüğe konulmuştur²¹. Esasında bütün bu gelişmeler çevre ya da doğa bilincinin etkin olduğu yeni bir diplomasi formatının oluşmasına da hizmet etmiştir²².

Yine AB çevre hukuku da bütünleyicilik, yüksek seviyede koruma, önceden önleme, kaynak ve kirleten-ödeyiciler ilkeleri üzerinde gelişme göstermiş ve farklı Çevre Eylem Programlarının ve başta Çevre Konusunda Bilgilere Ulaşım Yönergesi ve Çevreye Etki Değerlendirmesi Yönergesi olmak üzere yatay mevzuat düzenlenmiştir. Bu bağlamda çeşitli tüzük ve yönetmeliklerle hava kalitesi, atık idaresi su kalitesi, doğanın korunması, endüstriyel kirliliğin kontrolü ve risk idaresi sektörleri takip altına alınmıştır²³.

Türkiye’de çevre hukuku alanında Anayasal planda bulunan çevreci hükümlerin dışında bu alana münhasır 2872 sayılı Çevre Kanunu 9 Ağustos 1983’te TBMM tarafından çıkarılmış ve 1986, 1987, 1988 ve 2001 yıllarında genel çerçevesi bozulmadan değişikliklere uğramıştır. Kirleten ödeyiciler ilkesi bizim Çevre Kanunumuzda da esas olarak kabul edilmiştir. Yine Çevre Kanununun çeşitli sektörlerde işlerliğine ilişkin tüzük ve yönetmelikleri şeklinde yatay mevzuatı da gelişmiştir²⁴.

Görülmektedir ki doğaya ilişkin ulusal ve uluslararası hukuki metinler yeni hukuk ve ekonomi paradigmasının doğanın ya da çevrenin korunması konseptine bağlı olarak gelişeceğine işaret etmektedir. Nitekim 1990’ların ortalarından başlayan ekonomik durgunlaşma gelişmiş ülkelerin ozon tabakası ve iklim değişiklikleri gibi çevre sorunlarına yönelmesinde teşvikte bulunmuştur²⁵. Bu da yeni ekonomi yönelimlerinde doğanın ve doğa sorunlarının önde gelen veri tabanı olarak kabul edilmesinin zorunluluğunu gös-

-
- 21 Herman E. Ott, “The Bonn Agreement to the Kyoto Protocol-Paving the Way for Ratification”, Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy, to be published in: International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics, Vol.1, No.4, October 2001, (<http://www.worldsummit2002.de/downloads/klima4.pdf>), (22.01.2003), p.1.
- 22 Richard E. Benedick, “Diplomacy For The Environment”, Environmental Diplomacy, Conference Report, Washington, D.C. 18 November 1998, American Institute for Contemporary German Studies, The Johns Hopkins University, s.13.
- 23 Avrupa Birliğinin Çevre Politikası ve Türkiyenin Uyumı, Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Süreci, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Kitap 5, İstanbul, Eylül, 2001, s.6-7.
- 24 Muhittin Abacıoğlu, Açıklamalı-İçtihatlı ÇEVRE KANUNU Ve Çevre Sağlığı Mevzuatı, 1.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995.
- 25 Hiroshi Matsumura, Japanese ratification of the Kyoto Protocol, Climate Policy 1 (2001) 343-362, ELSEVIER, (www.climatepolicy.com), 2001 Published by Elsevier Science Ltd., s.343.

termektedir. Diğer taraftan gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde tabiatın ve çevrenin, doğal kültür varlıklarının ve hayvanların korunmasına ilişkin hukuk anlayışlarının geliştiği ve anayasal sistemden başlayarak çevre hukuku, hayvan hakları, doğal kültür varlıklarının korunmasına matuf kodifikasyonların gelişmesi gibi hususlar geleneksel hukuk anlayışının üzerinde doğayla bütünleşen hukuk sisteminin geliştiğini göstermektedir. Nitekim başta anayasa hukuku olmak üzere vergi hukuku, idare hukuku, çevre hukuku ve ceza hukuku disiplini içerisinde çevre ceza hukuku gibi hukuk dalları çevre duyarlı bir konseptte girmeye başlamışlardır. Örneğin Federal Almanya çevre ceza hukuku alanı, pozitif düzenlemeler, doktrin ve uygulamalar bakımından diğer ülkelere nazaran oldukça gelişmiş durumdadır²⁶. Nitekim Almanya yapmış olduğu ekolojik vergi düzenlemelerinden sonra 2003 yılında 33.5 milyar DM gelir artışı beklemektedir²⁷.

Hukuki düzenlemelerin yanı sıra ekonomi ve vergilendirme alanında da önemli adımlar atılmaktadır. Bilhassa kamunun en önemli gelir kaynağı olan vergi ekoloji düzenin tertibine ilişkin olumlu katkı sağlayan bir enstrüman olarak kullanılmaktadır. Ekonomi alanında çevreyi gözeten ve ekolojik dengeye verilen zararları en aza indirmeye bakımından da vergi önem kazanmaktadır. Bu anlamda çevre konsepti ekseninde geliştirilmiş bir çok vergi türü bulunmaktadır. Örneğin 1995 yılında OECD ülkelerinde çevre, su, kirlilik, gürültü gibi benzer hususlarda 300'den fazla çevre vergisinin bulunduğu bilinmektedir²⁸. Aslında Türkiye de gelişmekte olan bir ülke olarak toplam enerji tüketiminin % 37'sini iç kaynaklarıyla karşılamakta ve bunun içerisinde petrol, doğal gaz ve diğer fosil yakıtların miktarı küçümsenmeyecek derecededir²⁹ ve Türkiye'nin böyle ekolojik veri tabanına dayalı bir vergilendirme rejimine ihtiyaç bulunmaktadır. Bunların en yaygın olarak kullanılanları: Ecological tax, environmental tax, climate tax, green-houses tax, carbon tax, green tax, energy tax v.s. Diğer taraftan ekolojik düzenin korunmasını sağ-

²⁶ Yener Ünver / Ayşe Nuhoglu, **Federal Almanya Çevre Ceza Hukuku**, 1.Bası, Beta Yayınevi, ISBN 975-486-783-1, İstanbul, Nisan 1999, s.XIX.

²⁷ Peter P. Wrany / Karl Schlegelmilch, **"The Ecological Tax Reform in Germany"**, UN-ECE/OECD WORKSHOP ON ENHANCING THE ENVIRONMENT BY REFORMING ENERGY PRICES (Pruhonice near Prague, Czech Republic, 14 to 16 June 2000), (<http://www.env.cebin.cz/akce/pruhonice-e/germany.html>), (13.01.2003), s.4.

²⁸ Matthieu Glachant, **"The Political Economy of Environmental Tax Design"**, CERNA, Ecole des Mines de Paris, This Version: 15 July 2002, (<http://weber.ucsd.edu/carsonvs/papers/48.pdf>), (21.01.03), p.3.

²⁹ Doğan Güllü / Atila Çağlar / Fikret Akdeniz, **"Recent Energy Studies and Energy Policies in Turkey"**, Energy Sources, 23:495-510, 2001, p.496-497.

lamak için Tobin vergisini önerenler de bulunmaktadır³⁰. Terminolojide bu kadar çevre konseptli vergi kavramının olması konuya ne kadar önem verildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu çalışmada, dünyada cereyan eden bu gibi vergilerden karbon vergisinin kavramsal bir tanıtımının yapılmasına gayret edilecektir.

II. KARBON VERGİSİ

Ekolojinin, doğanın ya da çevrenin korunmasına ya da en azından devam etmekte olan tahribatın hafifletilip ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli adlarla geliştirilen vergiler, hukuki tedbirlerin yanı sıra ekonomik caydırıcılığı olan birer enstrüman niteliğindedir. Bilindiği üzere vergi devletin gelir toplamasının en önemli aracı olmakla birlikte aynı zamanda ekonomik, sosyal, çevre ve kültürel nedenlerle kamu müdahalesinin gerektiği durumlarda kullanılabilen bir araç niteliğindedir. Nitekim konumuz olan çevrenin veya doğanın korunması ise bu durumda kamu müdahalesi vergilendirme yoluyla kullanıcılara daha pahalı bir fiyat sunmakta ve bu da talebin kısılmasını, acil kullanıcıların ön plana çıkması ve doğanın ve doğal kaynakların daha az yıpranmasını ve daha verimli kullanılmasını sağlamak mümkün olabilmektedir. Esasında burada söz konusu olan bir vergi politikasıdır ve vergi politikası hazineye gelir sağlamanın yanı sıra ülke kaynaklarının en elverişli bir şekilde değerlendirilmesini ve muhafazasını da teşvik etmelidir³¹. Burada çevrenin ya da doğanın korunmasına yönelik getirilen vergiler mali/fiscal olmaktan ziyade ekonomi politikası ile ilgilidir. Yani verginin yöneltici bir tedbir olma niteliği ön plana çıkmaktadır (*steuerdirigistische*)³². Ancak klasik doktrinde verginin yöneltici bir özelliğe sahip olması rekabeti bozucu olacağı korkusuyla hoş görülmemiştir. Ta ki Keynesyen iktisat anlayışının getirdiği yeni yaklaşım çerçevesi içerisinde *fonksiyonel maliye* konsepti verginin yansız olmama kuralı düşünülerek maliye politikasının bir müdahale aracı olagelmiştir³³. Yine de burada dikkat çekilmesi gereken husus vergilerin iktisat ve maliye politikası aracı olarak kullanılmasında tarihçe olarak bakıldığında belki son dönemler hariç doğa ve çevrenin korunması hususun-

30 Gary Gallon, "Tobin Tax and The Environment", (<http://csf.colorado.edu/envtecsoc/99/msg00047.html>), (20.01.2003).

31 Roy G. Blakey, **Maliye Ders Notları**, Birinci Fasikül (çev. Reşat Aktan), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:38-20, Ankara, 1953, s.172.

32 Fritz Neumark, **Vergi Politikası**, (çev. İclal Feyzioğlu), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1975, s.239; Kenan Bulutoğlu, **Vergi Politikası**, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:956, İktisat Fakültesi No:130, Maliye Enstitüsü Yayınları No:11, İstanbul, 1962.

33 Alvin Hansen, "Fiscal Policy, New and Old", in R.H. Fink and J.C. High, A Nation in Debt Economists, Debate The Federal Budget Deficit, 1987, p.55.

da pek gerçeklik kazanmamıştır. Belki bunda *Blakey*'ın de belirttiği gibi, klasik iktisatçıların araziyi, sermaye ve işgücünün yanı sıra bir üretim amili olarak kabul etmelerinde yatıyordur. Bu düşünce çerçevesinde araziden bahsedildiğinde, genellikle halk dilinde arazi kelimesiyle ifade edilenden fazlası kastedilmekte ve çeşitli iktisaden verimli ve değişim konusu olabilen doğal kaynakları, varlığını ve yararlılığını insan emeğinden ziyade doğaya borçlu olan ormanlar, madenler, toprak, hava ve su gibi doğanın bedava nimetlerini kapsamaktaydı³⁴. Zaten maliye teorisinde de genel anlamda çevre temizliği (sanitation), hava ve suyun kirlenmesi ve gürültünün önlenmesi "*diğer tam kamusal mallar*" kapsamında değerlendirilmiştir³⁵. Nitekim doğal kaynaklara olan bu bakış açısı Keynesyen ekonomi yaklaşımıyla zuhur eden müdahaleci ekonomi ve fonksiyonel maliye anlayışında da varlığını devam ettirmiştir. Farklı bir düşünür olan *Buchanan* geliştirdiği kamu tercihi ve anayasal iktisat anlayışı içerisinde çevrenin ve doğal kaynakların korunmasını öngörmektedir³⁶. Ancak çevre vergisi anlayışı çok da yeni bir gelişme değildir zira bu gelişmelerden daha önce *A.C. Pigou* 1932 yılında yayınladığı "*The Economics of Welfare*" adlı eserinde böyle bir vergiyi teklif etmiş bulunmaktadır³⁷. Dolayısıyla maliye ve ekonomi literatüründe amacı mali olmayan vergilere "*pigouvian taxes*" da denilmektedir. *Neumark* ta, *Gerloff* ve *Einaudi*'nin, mali mülahazalardan başka sebeplere dayanan bu çeşit vergilerin *mevhum* yani *fictif* birer vergi olarak kabul ettiklerini aktarmaktadır³⁸.

Artık günümüzde tabiatın korunması ve mevcut ekonomik yapının büyüterek sürdürülmesini sağlamak için ekolojik tabanlı vergiler geliştirilmiştir. Bu vergilerin getirilme amacı üretim ve tüketim sürecinde doğaya bırakılan negatif dışsallıkların ya da dışsal maliyetlerin³⁹ en aza indirgenmesidir.

34 Blakey, s.171.

35 Orhan Şener, **Kamusal Mallar Teorisi**, Bursa İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayını No:15, Özkaya Matbaacılık, İstanbul, 1977, s.27.

36 James M. Buchanan, "**The Political Efficiency of General Taxation**", National Tax Journal, Vol.46, no.4 (December, 1993), pp.401-410.

37 G. Kirchgassner / U. Müller / M. Savioz, "**Ecological Tax Reform and Involuntary Unemployment: Simulation Results for Switzerland**", Universtat St. Gallen, Department of Economics, Discussion paper no.9806, ([http://www.fgn.unisg.ch/org/fgn/web.nsf/SyswebRessources/VWA_1998_06/\\$FILE/9806.pdf](http://www.fgn.unisg.ch/org/fgn/web.nsf/SyswebRessources/VWA_1998_06/$FILE/9806.pdf)), June 1998, (13.01.2003), p.1.

38 Fritz Neumark, **Maliye İlimine Dair Ekonomik ve Sosyolojik Tetkikler**, (çev. Sabri F. Ülgener), İstanbul Üniversitesi Yayınlarından: No.9, İktisat Fakültesi Neşriyatı: No.9, Güven Basımevi, İstanbul, 1940, s.83.

39 negative extarnality

Daha önce de belirtildiği gibi karbon vergisi, çevreyi koruma politikasının bir elemanı olarak kabul edilmektedir. Fiskal amaçlı olmayan politik bir vergidir ve diğer ve benzer çevresel vergilerle aynı paraleldir. Ancak karbon vergisinin en önemli amacı karbondioksit miktarını çevreye zarar veremeyecek düzeyde tutmaktır. Yani karbon vergisinin başlıca amacı doğal kaynakların tüketimine karşın değil kirlenme hacmine karşın düşünülen bir vergidir⁴⁰. Bu yüzden karbon vergisi de CO2 salınımına yol açan fosil kökenli yakıtları (fosil fuels) vergilendirme yoluna gitmektedir⁴¹. Böylece fosil yakıtların içeriğinde bulunan karbon miktarı söz konusu karbon vergisi miktarını da belirleyecektir. Böylece karbon vergisi aşağıda verilecek olan tercihlerin ve sonuçların belirlenmesini sağlayacaktır⁴²:

Karbon temelli yakıtlarda talebin azalması,

Daha fazla ve daha az karbon yoğunluklu yakıtlar arasında ikame etme,

Karbonlu ve karbonsuz yakıtlar arasında ikame etme,

Enerji ve diğer üretim faktörleri arasında ikame etme,

Daha çok ve daha az karbon yoğunluğu bulunan üretimler ve süreçleri arasında ikame etme,

Özel enerji hizmetlerinin tesliminde yakıt kullanımının etkinliğini artırmak, ve

Karbon yoğunluğu az olan teknolojiler, üretimler ve süreçler alanında yeni gelişmeler sağlama⁴³.

Genelde karbon içeren fosil yakıtları; ham petrol, doğal gaz, likit petrol gaz (LPG), linyit (Brown coal), sıkıştırılmış kömür tozu (briquettes) ve diğer petrol, gaz ve kömür ürün ve çeşitleri oluşturmaktadır⁴⁴. Nitekim günümüzde üretim ve tüketim sürecinde doğaya su buharı, sera gazları (GHG), karbondioksit, chloroflorocarbonlar, methane ve nitrousoxide gibi gazlar bırakılmakta ve bunlar da atmosferde sera etkisi yaratarak küresel ısınmaya se-

---

40 Franziska Zeitler / Klaus Hermanns, "The Relevance of Environmental Taxation as an Instrument of Environmental Policy", Environmental Protection As An Element Of Order Policy, Konrad-Adenauer Stiftung, s.113.

41 Akkaya, s.4.

42 Paul Ekins, "The impact of carbon taxation on the UK economy", Energy Policy 1994 22 (7), s.571.

43 Ekins, s.571.

44 R. A. Mc Dougall, "Short-Run Effects of A Carbon Tax", Centre of Policy Studies and the Impact Project, Monash University, General Paper No. G-100 June 1993, Reprinted December 1999, ISSN 1031 9034, ISBN 0 642 10241 4, (<http://www.monash.edu.au/policy/ftp/workpapr/g-100.pdf>), (13.01.2003), s.4.

bebiyet vermekte ve örneğin buzulların çözülmesi gibi dünyanın ekolojik dengesini bozmaktadır. Diğer taraftan katı fosil yakıtların yakılması sonucu hava, su ve toprak kirliliğine neden olan SO₂ (kükürtdioksit) gibi gazlar havada bir süre asılı kalmakta ancak havadan ağır oldukları için yere çökerek insan, bitki ve hayvan sağlığını ve toprak, su gibi diğer doğal ve kültürel varlıkları tahrip etmektedir. Dolayısıyla üretim ve tüketim sürecinde doğaya bırakılan bu gibi atıklar bize yararlarının yanı sıra yukarıda sayılan şekillerde dışsal maliyetler olarak ta dönmektedirler. Bu kamu müdahalesini gerektiren bir durum olup burada devreye girecek olan kamusal araç ta vergilendirme-dir. Nitekim karbon vergisi de green-houses gazlarının emisyonunu frenleyen bir vergi olarak düşünülmektedir⁴⁵. Bu özelliğinden dolayı diğer çevre vergileri gibi karbon vergisi de pigouvian vergi niteliğinde bir vergi olduğu bilinmektedir⁴⁶.

Bazı ekonomistler, gelir üzerinde daha önceden var olan vergilerin yerine karbon vergisi gibi çevre vergilerinin (environmental taxes) konulması hem temiz çevrenin oluşturulması ve hem de gelir üzerinde daha az bozucu etkiye sahip olmalarından dolayı çifte kazanca sahip olduklarını düşünmektedirler⁴⁷. Karbon vergisi üzerine odaklanmış çalışmaların bir kısmı “çevre stok dışsallıklar⁴⁸ ile yenilenemeyen doğal kaynakların optimal fiyatlaması” üzerine iken diğer kısmı da stratejik özelliği de olan “küresel ısınma ile ülkelerarası doğal kaynak ithalatı ve ihracatı hususunda meydana gelen kartel-

45 Javier Cuervo / Ved P. Gandhi (Authorized for distribution by Vito Tanzi), “Carbon Taxes: Their Macroeconomic Effects and Prospects for Global Adoption-A Survey of The Literature”, IMF Working Paper, Fiscal Affairs Department, WP/98/73, May 1998, p.1.

46 Suzi Kerr, “Ecological Tax Reform”, 23 January 2001 – Report prepared for the Ministry of Environment, MOTU-Economic&Public Policy Research, (<http://www.motu.org.nz/pdf/ecc-tax-1.pdf>), (13.01.2003), p.4; Şahin Akaya, “An Instrument Of Limiting Carbon Emissions: Carbon Tax”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:23-24 (Ekim 2000-Mart 2001), (<http://www.istanbul.edu.tr/siyasal/Dergi/sayi%2023-24/02-htm>), (12.01.2003), s.1.

47 Ruud A. De Mooij / A. Lans Bovenberg, “Environmental Taxes, International Capital Mobility and Inefficient Tax Systems: Tax Burden vs. Tax Shifting”, International Tax and Public Finance, 5, 7-39 (1998), 1998 Kluwer Academic Publishers, Boston. Manufactured in The Netherlands, p.7.

48 Dışsallık/Externality: Marjinal sosyal maliyetin marjinal sosyal faydadan küçük olduğu zaman dışsal fayda (external economy); marjinal sosyal maliyetin marjinal sosyal faydadan büyük olması halinde de dışsal zarar (external diseconomy) vardır (Şener, s.34.).

leşme ve koalisyon çalışmaları” üzerine yapılmıştır⁴⁹. Diğer taraftan karbon vergisi, karbon salgısında bulunan fabrikalara belirlenmiş asgari karbon standartlarına uygun teknolojiyi kullanma görevi getirmekte ancak buna uyamayan yani bu yatırımı yapamayacak durumda olan firmalar ise daha ucuz olan karbon vergisini ödemek durumunda kalmaktadırlar⁵⁰. Bu durumda karbon vergisi “*kirletenin ödediği*” bir vergi durumundadır. Yani karbon vergisinin yükümlüsü “*kirleten*”dir. Bu şekliyle karbon vergisini bir tür tüketim vergisi olarak ta düşünmek mümkün olabilir⁵¹. Nitekim Alman Çevre Vergisi Kanunu⁵² da petrol ürünlerine, enerjiye, elektriğe v.s. konulan çevre vergilerini⁵³ tüketim vergisi olarak kabul etmektedir (Artikel 1 ve 2)⁵⁴. Keza Türkiye’de de 6 Haziran 2002 tarihinde çıkarılan 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu da petrol ürünleri ve doğal gaz türevlerini vergilendirme kapsamına almıştır (m.1/a, (I) Sayılı Tarife)⁵⁵. Ancak genel anlamda tüketim vergilerinin mali amaç gütmeye gibi bir yanı bulunmaktayken⁵⁶ karbon vergisinde ise mali amaçtan uzak gelir elde etmeye yönelik olmayan tamamen doğanın korunmasına yönelik olan bir vergi türü niteliğindedir. Karbon vergisinin bu durumu onun pigouvian bir vergi olma tabiatını daha da belirginleştirmektedir.

Karbon vergisinin teorik uygulanma alanını dışsallık bazında düşünürsek o vakit tüketim ve üretim sürecinden doğan dışsal ekonomiler olarak gösterebiliriz. Bu anlamda üretim ve tüketim süreçlerinde CO2 yayanlar karbon

49 Santiago J. Rubio / Luisa Escriche, “Strategic pigouvian taxation, stock externalities and polluting non-renewable resources”, Journal of Public Economics, 79 (2001) 297-313, (www.elsevier.nl/locate/econbase), p.297-298.

50 Romano Borchiellini / Aristide F. Massardo / Massimo Santarelli, “Carbon tax vs CO2 sequestration effects on environomic analysis of existing power plants”, Energy Conversion and Management 43 (2002) 1425-1443, PERGAMON, (www.elsevier.com/locate/enconman), p.1426.

51 Sijbren Cnossen / Herman Volleberg, “Toward A Global Excise on Carbon”, National Tax Journal, Vol.45, No.1 (March, 1992), p.23-24.

52 Gesetz zur Fortführung der ökologischen Steuerreform.

53 **Ökosteuer- sparen oder zahlen?**, Umwelt Bundes Amt, Berlin, November 2002, (<http://www.umweltdaten.de/medien/oekestb.pdf>), (16.11.2003), s.3.

54 **“Ökosteuern, Was Unternehmer wissen müssen”**, Merkblatt für Unternehmer Stand: April 2000, p.2, (http://www.konstanz.ihk.de/produktmarken/standartpolitik/steuer_Finanz/oekesteu/pdf), (13.01.2003)

55 **Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği SERİ No:1, m.1.1 (I) Sayılı Tarife**, Vergi Bülteni 2002/104.

56 Mualla Öncel, **Gider Vergileri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:226, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.4.

vergisinin yükümlüsü olarak kabul edilmeleri muhtemeldir. Bu “kirletenin ödediği” vergilendirme biçimi aynı zamanda pigouvian nitelikli vergilendirme anlayışı ile örtüşür durumdadır. Bu bağlamda acaba üretim ve tüketim sürecinde açığa çıkan negatif dışsal ekonomilerin mukabilinde kirletenin ödediği bedeli, bir vergiden ziyade bir tazminat olarak düşünmemiz mümkün mü⁵⁷? Belki maliye teorisi bakımından böyle düşünmemiz kabil olabilir. Zira tüketim sürecinde çevreye bırakılan CO2 ve benzeri gazlar diğer tüketicilerin yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir ve bu anlamda CO2 salgısına neden olan tüketici bunun bedeli olarak bir tazminat ödemesi gerektiği haklılık kazanabilir. Ancak bunun ekonomik ve hukuki anlamda organizasyonu bir kamu müdahalesini gerektirebilir ki bu da ancak vergi ile olabilir. Öyle ise kirletenin ödediği bedeli bir tazminat olarak ta kabul etsek vergi hukuku bakımından ancak ilgili bir vergi ile sağlanabilmektedir. Vergi hukuku bakımından karbon vergisini ne gelir üzerinden alınan gelir yada kurumlar vergisi gibi bir randıman vergisi olarak kabul edebiliriz ve ne de tüketim üzerinden alınan KDV ve diğer muamele vergileri gibi bir vergi türü kabul edebiliriz. Bu da temelde çevresel vergilerin geleneksel vergilerden farklı olduğunu göstermektedir⁵⁸. Bu yönüyle çevresel vergiler birey, firma ve toplum davranışlarını yönlendirici niteliktedirler⁵⁹. *Backhaus*'a göre bu durum; *Buchanan*'ın “cost and choice” analitik yaklaşımına geçerlilik kazandırmaktadır⁶⁰.

Göz atılması gereken bir diğer hususta genelde ekolojik vergilerin ve konumuz gereği karbon vergisinin birey ya da firmalarca yansıtılıp yansıtılmayacağıdır. Vergilerin yansıtılması genelde muamele ve tüketim vergileri gibi dolaylı vergilerde mümkün olabilmektedir. Yani gelir ve kurumlar vergisi gibi randıman vergilerinde ise yansıtma teorik olarak mümkün olamamaktadır. Oysa yukarıda karbon vergisinin tam anlamıyla bir tüketim vergisi, muamele vergisi veya dolaylı vergi olarak addedememekteyiz. Yine bilindiği gibi karbon vergisi kirletenin ödediği bir vergi türüdür ve geleneksel vergilerden farklıdır. Buna göre karbon vergisini ödeyen yükümlü bu ödediği vergiyi maliyetlerine yansıtabilir mi? Kanımca firma rasyonelitesi bakımından buna olumlu bakılabilir. Eğer böyle bir yansıtma süreci vuku buluyorsa o vakit bu süreci üretici ve tüketici ayrımında ele almak gerekir ki

57 Şener, s.35.

58 Jürgen G. Backhaus, “The Law and Economics of Environmental Taxation: When Should the Ecotax Kick In?”, *International Review of Law and Economics* 19:117-134, 1999, ELSEVIER, p.117.

59 Backhaus, p.117.

60 Backhaus, p.118.

aslında bu konu anlam olarak dışsallıkla çakışmaktadır. Dolayısıyla tüketicinin nihai olarak tükettiği maldan çıkan karbonun maliyetine katlanıyorsa bu maliyet tüketicinin üzerinde kalmış demektir ve yansımaları bitmiştir. Ancak üretici safhasında ise yansıtmanın olabileceği ve tüketiciye doğru olabileceği kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durumda üretici üretim sürecinde karbon gibi atıkları bıraktığında ödediği maliyeti fiyatlarına yansıtması normal bir durum gibi durmaktadır. Ancak karbon vergisi mevzuatı böyle bir yansıtmanın gerçekleşmesini istemiyorsa o zaman vergi tekniği bakımından bir durum vardır ve artık bu vergide yansıtılamaz. Zira ödenen vergilerin gider olarak yazılmaması ilkesi dünya vergi sistemlerinde genel kabul görmüş bir ilkedir. İlgili vergi mevzuatı kirletenin ödediği karbon vergisinin nihai olarak kirletenin üzerinde kalmasını istiyor olmasına rağmen karbon vergisi yükümlüsü (kirleten), ödediği bu vergiyi iktisaden yansıtma yollarını araması mümkündür. Ancak hukuken bu yansıtmanın yollarını hukuken vergi hukuken kapatmış olduğuna ve bu verginin kirletenin üzerinde oturulması istendiğine göre yansıtmanın gerçekleşmesi iktisaden zor görülmektedir.

III. VERGİLENDİRMEDE YÖNTEM

Karbon vergisi CO2 miktarına göre vergilendirme mükellefiyeti doğurduğundan esasında bir emisyon vergisidir⁶¹. Karbon vergisinde, vergiyi doğuran olay, karbon vergisi ile ilgili yasa hükümlerinin belirlediği CO2 tavan sınırının aşılması ile mümkün olabilmektedir. Daha önce de söylendiği gibi karbon vergisinin mükellefi “kirleten” olmakla beraber bu mükellefiyetin kesinleşmesi “vergiyi doğuran” olaya bağlı bulunmaktadır. Vergiyi doğuran olay ise demin de ifade edildiği gibi yasa tarafından belirlenen söz konusu tava sınırların aşılmasıyla gerçekleşmektedir. Vergilendirmede tip-tipiklik ilişkisi içerisinde kirletenin vergi mükellefi olabilmesi ancak karbon vergisi yasası ile belirlenen CO2 tavan sınırının aşılması ve bunun ölçülmesi ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla kirletenin mükellefiyetinin doğumu bakımından karbon emisyonunun ya da hacminin ölçülmesi ve buna ilişkin sabitelerin konulması büyük önem taşımaktadır. Buna, karbon vergisinde tarife çıkarma olarak bakabiliriz.

Karbon vergisinde vergilendirme yöntemini ve tarife düzenlemeyi belirlemede; enerji elde etmede kullanılan karbon içerikli maddelerin karbon yoğunluğuna göre tasnif edilmesi ve bu maddelerin kullanımında doğaya salınan CO2 miktarının saptanması önem kazanmaktadır⁶². Dolayısıyla ver-

61 Andrea Baranzini / José Goldemberg / Stefan Speck, “A future for carbon taxes”, *Ecological Economics* 32 (2000), (www.elsevier.com/locate/econbase), s.396.

62 Baranzini/Goldemberg/Speck, s.396.

gilendirmede tarife iki elemanlı olup önce karbon içerikli maddelerin karbon yoğunluğuna göre sıralanması ve daha sonra bunarın kullanılması durumunda açığa çıkan GHGs miktarının doğaya zarar vermeyecek derecede tavan sınırlarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Yani bu tarifede karbon vergisi karbon içerikli maddelerin karbon yoğunluğuna göre sıralı bir vergilendirme yapılması mümkün olabilmekteyken aynı zamanda bizzat bu maddelerin kullanımından açığa çıkan GHGs'in de miktar bakımından vergilendirilmesi mümkün olabilmektedir. Esasında karbon vergisinde olması gereken vergilendirme karbon yoğunluklu maddelerin kullanımı sonucu açığa çıkan gazların miktarı üzerinden olmalıdır ancak bunun birim başına ölçülmesi imkanının zor olması bu yöntemi kısır bırakmaktadır. Bunun yerine çoğunlukla kömür, petrol, gaz gibi fosil kökenli yakıtların karbon yoğunluklarına göre vergi oranlarının belirlenmesi suretiyle mümkün olabilmektedir. Buna göre söz konusu karbon içerikli maddeler yandığı zaman açığa çıkardıkları karbon miktarları orantısal olarak vergiye tabi olacaklardır. Genelde karbon vergisinde, vergilendirmede kullanılan birim; 1 ton karbonun 3.67 ton CO₂'e tekabül ettiği şeklindedir⁶³. Örneğin karbon yoğunlukları bakımından petrolün kömüre oranı 0.78 iken doğal gazın kömüre oranı ise 0.60 olarak gösterilmektedir⁶⁴. Dolayısıyla fosil kökenli yakıtlar, karbon yoğunluklarına göre sıralandığında en başta kömür sonra petrol ve peşine doğalgaz ve sonra da LPG'nin geldiği söylenebilir. Avrupa Birliğinde AB Komitesinin bazı grupları tarafından üzerinde anlaşılın ve ortak değer olarak bir ara kullanılması düşünülen 50/50 oranı bulunmaktadır. Bu oran "% 50 karbon içeriği / % 50 enerji vergisi" olarak tasarlanmıştır. Bu orana da bütün üye ülkeler tarafından uyulması gerekmektedir⁶⁵.

Aşağıdaki tablo çeşitli Batı ülkelerinde 1994 yılına ait karbon vergisi uygulamalarını göstermektedir.

Tablo 1. Karbon ve Enerji Vergi Şemaları⁶⁶

⁶³ Baranzini/Goldemberg/Speck, s.396.

⁶⁴ Anwar Y. Al-Abdullah, "The Carbon-Tax debate", Applied Energy 64 (1999), (www.elsevier.com/locate/apenergy), s.7.

⁶⁵ TED Case Studies, **EC Carbon Tax**, Case Number:226, Case Mnemonic:ECCarbon, Case Name: EC Carbon/Energy Tax, (<http://www.american.edu.htm>).

⁶⁶ J. Andrew Hoerner / Frank Muller, "Carbon Taxes for Climate Protection in a Competitive World", A Paper Prepared for the Swiss Federal Office for Foreign Economic Affairs by the Environmental Tax Program of the Center for Global Change University of Maryland College Park, June 1996, s.6, (<http://www.sustainableeconomy.org/swiss.pdf>).

COUNTRY	VERGİ ORANI (\$/vergi)	Endüstri Muafiyetleri	Yerli Yakıt Üretimi	Kömürden Elektrik (%)
Kabul Edilen Karbon ve Enerji Vergileri				
Danimarka	27-55	Dahadüşük oran ve ödemeler	Petrol ve gaz	76
Finlandiya	18-22		Yok	23
Hollanda	16-22		Petrol ve gaz	38
Norveç	55-172	Sanayide kullanılan kömür	Petrol ve gaz	önemsiz
İsveç	38-148	Daha düşük oran ve yüksek vergi ödemesi	Yok	2
Başarılı Olmayan Karbon ve Enerji Vergisi Önerileri				
Avrupa Birliği	63-90	Enerji yoğunluklu sanayiler için indirimler	Değişiyor	değişiyor
ABD	9-29	Özellikle belli sanayiler muaf	Kömür, petrol, gaz	51
Avustralya	3		Kömür, petrol, gaz	80
NOT: Bütün vergi oranları, birim olarak bir ton karbon başına ABD dolarına çevrilmiştir.				

SONUÇ

Karbon vergisi, CO₂ emisyonunu azaltmayı veya en azından belli bir seviyede tutmayı hedefleyen buna karşın doğal kaynakların kullanımında bir azaltma meydana getirmeyi düşünmeyen bir vergi türüdür⁶⁷. Ancak dolaylı olarak CO₂ emisyonunun azaltılması bir yerde kaynak kullanımının da anlamına gelmektedir. Bu yüzden Batıda ekolojik düzeni korumak için getirilen vergisel düzenlemeler/diğer yasal düzenlemeler ile sürdürülebilir büyüme (sustainable development) arasında optimal bir ilişkinin nasıl sağlanacağı tartışma konusu olmaktadır. Karbon vergisi, çoğunlukla güncel enerji kaynaklarımızın hammaddesini oluşturan fosil kökenli yakıtlar (kömür, petrol, doğalgaz) üzerine konulmaktadır. Karbon vergisi literatürde pigouvian bir vergi olarak nitelendirilmektedir. Karbon vergisinin mükellefi "kirleten"dir. Ancak karbon vergisinin uygulanmasında kirletenin saptanmasının zor olmasından dolayı bu vergi çoğunlukla fosil kökenli yakıtlar üzerine konulmakta-

⁶⁷ Zeitler/Hermanns, s.113.

dır. Bu da karbon vergisini dolaylı bir vergi niteliğine büründürmektedir. Bu özellik karbon vergisinin yansıtılabilme imkanını çoklaştırmaktadır. Oysa karbon vergisi yapısı ve amacı gereği kirletenin ödemesi gereken bir vergi olması sebebiyle yansıtılmaya müsait olmaması gerekir. Ancak kömür veya doğalgaz gibi toplum tarafından ısınma ve mutfak amaçlı olarak kullanılan yakıtlardan ortaya çıkan CO2 den halk sorumlu olduğundan “kirleten öder” ilkesi gereği karbon vergisinin mükellefi toplumu oluşturan bireyler oluşturmaktadır. Bu bağlamda yansıma sona ermiştir. Ama üretim aşamasında, üreticinin sebep olduğu kirlenmeden dolayı ödediği karbon vergisinin tüketiciye yansması mümkün görülmektedir.

